

Hem till Mårbacka

Brevet

Brevet är skrivet för det här läromedlet, men det bygger på Selma Lagerlöfs verkliga brev till vännen Sophie Elkan. Allt det berättar är sant.

Falun den 23 november 1909

Kära Sophie,

nu försöker jag samla tankarna och skriva lugnt, men det är inte lätt. För nästan två veckor sedan kom beskedet hit till Falun: Svenska Akademien ger mig årets Nobelpris i litteratur. Jag är den första kvinnan i världen som får det priset. I lördags fyllde jag 51 år, och jag kan inte tänka mig en finare present. Jag har läst beskedet om och om igen, men orden vill liksom inte fastna.

Du vet bättre än någon annan hur lång vägen hit har varit. Pappa dog år 1885, samma år som jag blev färdig med lärarinneseminariet i Stockholm och fick min tjänst i Landskrona. Tre år senare var familjens pengar slut, och Mårbacka såldes på auktion: huset, skogen, jorden och djuren. Nästan allt vi ägde gick till främmande människor. Det kändes som om vi alla dog under de där dagarna. Sedan dess har jag burit på en enda stor dröm: att en gång få hem Mårbacka igen.

I tio år arbetade jag som lärarinna i flickskolan i Landskrona. På dagen undervisade jag, och på kvällarna och nätterna satt jag i mitt rum och skrev på berättelsen om Gösta Berling och kavaljererna i Värmland. Jag har berättat för dig om tävlingen i tidningen Idun – jag skickade in de första kapitlen, vann första pris, och med hjälp av ett stipendium kunde jag skriva färdigt boken. *Gösta Berlings saga* kom ut år 1891. Först var det inte många som brydde sig, men efter några år vände allt, och år 1895 kunde jag lämna skolan och leva helt på mitt skrivande.

Sedan dess har livet varit en lång resa, och de bästa resorna har jag gjort med dig. Tillsammans har vi sett Italien, och tillsammans reste vi till Egypten och Palestina, när jag samlade material till *Jerusalem*. Jag har en gång skrivit till dig att du lär mig att bli fri, och det är fortfarande sant.

De senaste åren har jag dessutom fått skriva en bok som lärarinnan i Landskrona aldrig hade vågat drömma om: läseboken om Nils Holgersson, pojken som flyger över hela Sverige på en gås. Den skrevs för skolbarnen, som skulle lära sig Sveriges geografi på ett nytt sätt, men nu läses den långt utanför Sveriges gränser.

Och så priset. Med det följer nästan 140 000 kronor – mer pengar än jag någonsin har haft. Du vet precis vad jag ska göra med dem. För två år sedan lyckades jag köpa tillbaka själva huset på Mårbacka, men åkrarna, skogen och markerna runt omkring tillhör fortfarande en annan ägare. Nu kan jag äntligen köpa hem alltihop. Jag vill flytta hem till Värmland och driva gården på riktigt – skratta inte, Sophie, jag menar allvar! Ibland tänker jag på pappa, som älskade Mårbacka över allt annat. Han fick aldrig se att hans dotter blev författare, och han fick aldrig veta att hon en dag skulle ta tillbaka hans gård.

Den 10 december ska jag ta emot priset i Stockholm. Kungen ska överlämna det, och på kvällen väntar en stor fest med hundratals gäster. Du vet hur blyg jag är. Jag kan sitta ensam i ett rum och skriva i tio timmar, men att stå framför en stor publik gör mig nervös långt i förväg. Värst av allt är talet som jag måste hålla vid festen. Jag vet ännu inte vad jag ska säga, men ett vanligt högtidligt tacktal blir det inte. Kanske berättar jag något i stället – det är ju det enda jag verkligen kan.

Kära Sophie, nu kommer det viktigaste: du måste följa med mig till Stockholm. I femton år har du läst mina texter, sagt din ärliga mening och följt mig på alla mina vägar. Utan dig vid bordet vågar jag knappt gå in i festsalen. Skriv genast och säg att du kommer!

Hälsa alla där hemma i Göteborg, och förlåt att brevet blev så långt. Jag har så mycket i huvudet just nu att det måste få plats någonstans.

Din egen Selma

Ordlista

ORD	FÖRKLARING
ett besked	ett viktigt meddelande eller svar
ett lärarinneseminarium	en skola där kvinnor utbildades till lärare
en tjänst	en anställning, ett arbete
en auktion	en försäljning där den som betalar mest får köpa
främmande	okänd, som man inte känner
en lärarinna	ett äldre ord för en kvinnlig lärare
en kavaljer	ett äldre ord för en fin herre; i Selmas bok en grupp livliga män på en herrgård
ett stipendium	pengar man får för att kunna studera eller skriva
att samla material	att leta fakta och idéer till något man ska skriva
en läsebok	en bok som skolbarn lär sig läsa med
en gräns	en linje där ett land slutar och ett annat börjar
att driva en gård	att sköta och leda arbetet på en gård
att överlämna	att ge något till någon, ofta högtidligt
högtidlig	mycket formell och allvarlig
en ärlig mening	vad man verkligen tycker, även när det inte är beröm

Läsförståelsefrågor

1. Vilket besked har Selma nyligen fått?
 1. Hon blir den första kvinnliga pristagaren i litteratur.
 2. Hon får en tjänst vid Svenska Akademien.
 3. Hon får ett stipendium för en ny bok.
2. Vad hände år 1885?
 1. Selma vann en skrivtävling.
 2. Selmas pappa dog, och Selma blev klar med sin lärarutbildning.
 3. Mårbacka såldes på auktion.
3. Hur blev *Gösta Berlings saga* till?
 1. Selma skrev den på heltid hemma på Mårbacka.
 2. Selma skrev den på kvällar och nätter vid sidan av läraryrket.
 3. Selma skrev den under en resa till Palestina.
4. Vad gjorde tävlingen i tidningen Idun möjligt?
 1. Selma kunde resa till Italien.
 2. Selma fick genast lämna skolan i Landskrona.
 3. Selma vann, och ett stipendium hjälpte henne att avsluta boken.
5. Varför reste Selma och Sophie till Egypten och Palestina?
 1. Selma behövde underlag till en av sina romaner.
 2. De skulle hälsa på Sophies familj.
 3. Selma skulle hålla tal där.
6. Vad äger Selma på Mårbacka när hon skriver brevet?
 1. hela gården med mark och skog
 2. ingenting – allt såldes 1888
 3. endast byggnaden, inte marken runt omkring
7. Stämmer påståendena? Svara *ja*, *nej* eller *det står inte i texten*.
 1. Selma bodde i Falun när beskedet om priset kom.
 2. *Gösta Berlings saga* blev en succé direkt när den kom ut.
 3. Boken om Nils Holgersson skrevs för skolan.
 4. Sophie Elkan har redan lovat att följa med till Stockholm.
 5. Selmas pappa dog innan hennes första bok kom ut.
8. Selma skriver att hon vill “driva gården på riktigt”. Vad menar hon, och varför ber hon Sophie att inte skratta?

9. Vilken roll har Sophie spelat i Selmas liv, enligt brevet? Svara med två eller tre meningar.
10. Selma antyder vad hon kanske gör i stället för ett vanligt tacktal. Vad tror du att hon menar, och varför passar det henne? (tolkning)
11. Brevet rör sig mellan sorg och glädje. Ge ett exempel på varje och förklara hur de hänger ihop.

Facit

1. 1. Hon blir den första kvinnliga pristagaren i litteratur.
2. 1. Selmas pappa dog, och Selma blev klar med sin lärarutbildning.
3. 1. Selma skrev den på kvällar och nätter vid sidan av läraryrket.
4. 1. Selma vann, och ett stipendium hjälpte henne att avsluta boken.
5. 1. Selma behövde underlag till en av sina romaner.
6. 1. endast byggnaden, inte marken runt omkring
7. 1. ja b) nej (först var det inte många som brydde sig) c) ja d) det står inte i texten (Selma ber henne svara) e) ja (han dog 1885, boken kom 1891)
8. Exempel på svar: Hon vill inte bara äga Mårbacka utan flytta dit och sköta gården med åkrar och djur som ett riktigt lantbruk. Hon anar att det låter oväntat för en berömd författare, därför ber hon Sophie att inte skratta.
9. Exempel på svar: Sophie är hennes närmaste vän sedan femton år. De har rest tillsammans, och Sophie läser Selmas texter och säger ärligt vad hon tycker. Sophie ger henne också mod – “du lär mig att bli fri”.
10. Exempel på svar: Hon kommer antagligen att berätta en berättelse eller saga i stället för ett formellt tal, eftersom det är som berättare hon känner sig trygg och fri.
11. Exempel på svar: Sorgen är auktionen 1888, när familjen förlorade Mårbacka – “som om vi alla dog”. Glädjen är Nobelpriset, som gör det möjligt att köpa tillbaka gården. De hänger ihop: priset läker den gamla förlusten.

Bedöm öppna svar efter innehåll, inte efter exakt formulering.

FÖR LÄRAREN

Brevet knyter ihop hela Selma-sviten: porträttet ger biografien, “En dag i livet” skildrar Nobelfesten den 10 december, och brevet visar veckorna före – raden om tacktalet pekar fram mot sagan hon faktiskt berättade på festen. Frasen “du lär mig att bli fri” är hämtad ur Selmas verkliga brev till Sophie Elkan (brevutgåvan från 1992 bär den titeln). Grammatik: tempusväxling som textbindning – preteritum för det avslutade (dog, såldes, vann), perfekt för det som når in i nuet (har burit, har rest, har skrivit) och “ska + infinitiv” för framtiden. Observera att Selmas riktiga brev var skrivna på tidigt 1900-talssvenska; här är språket moderniserat och förenklat. Skrivuppgift: Sophies svarsbrev, eller ett resonemang om vad ett barndomshem kan betyda.

Diskussionsfrågor

- Selma bar på drömmen om Mårbacka i över tjugo år innan den gick i uppfyllelse. Vilken roll spelar långa drömmar i en människas liv?
- Familjen förlorade sitt hem av ekonomiska skäl, något många människor har upplevt i alla tider. Vad förlorar man mer än ett hus när man förlorar sitt hem?
- Selma arbetade heltid och skrev på nätterna i många år. Hur hittar man tid och kraft för det man brinner för vid sidan av jobbet?
- Sophie läser Selmas texter och “säger sin ärliga mening”. Hur viktig är ärlig kritik från en vän? Kan den någon gång göra mer skada än nytta?
- Selma var blyg men stod inför hundratals människor när det krävdes. Måste man övervinna sin blyghet, eller kan man lyckas på sitt eget sätt?
- **Skriv (6 meningar):** Skriv ett brev till en person som har betytt mycket för dig. Berätta om något stort som har hänt dig, och förklara vad personen har betytt på vägen dit.

Källor och faktagranskning

- Selma Lagerlöf – Wikipedia (svenska): https://sv.wikipedia.org/wiki/Selma_Lagerlöf
- Selma Lagerlöf – Svenskt kvinnobiografiskt lexikon (skbl.se): <https://skbl.se/sv/artikel/SelmaLagerlof>
- Selma O L Lagerlöf – Svenskt Biografiskt Lexikon (Riksarkivet): <https://sok.riksarkivet.se/sbl/Presentation.aspx?id=10922>
- Selma Lagerlöf – Litteraturbanken: <https://litteraturbanken.se/red/forfattare/LagerlofS/presentation/>
- Nelly Sachs – Wikipedia: https://en.wikipedia.org/wiki/Nelly_Sachs

Faktagranskad i juni 2026. Nyckelfakta: Selma Ottilia Lovisa Lagerlöf föddes 20 november 1858 på gården Mårbacka i Östra Ämtervik, Värmland, och dog där 16 mars 1940. Hon hade en skada i höften sedan barndomen och rörde sig med hälta. Hon utbildade sig till lärare i Stockholm (1882–1885) och arbetade som lärarinna i Landskrona 1885–1895. Debutromanen “Gösta Berlings saga” kom 1891. “Nils Holgerssons underbara resa genom Sverige” (1906–1907) skrevs ursprungligen som en läsebok i geografi för skolan. Hon fick Nobelpriset i litteratur 1909 (första kvinnan) och valdes in i Svenska Akademien 1914 (första kvinnan). Med Nobelpengarna köpte hon tillbaka Mårbacka. Strax före sin död hjälpte hon den judiska författaren Nelly Sachs och hennes mor att fly från Nazityskland till Sverige 1940. Mindre osäkerhet: den exakta medicinska orsaken till hennes barndomsförflamning beskrivs olika i olika källor; här anges enbart att hon hade en höftskada och hälta, vilket källorna är överens om.

Berättelser om svenskar · läromedel för svenska som andraspråk. Skapat inom Läromedelsprojektet. Senast uppdaterad 2026-06-12.